

DEMOGEOGRAFSKI ASPEKT NESTAJANJA STARIH I STVARANJA NOVIH NASELJA U DELTI NERETVE

MARTIN GLAMUZINA
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK 911.3: 312(497.5)
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno: 1996-12-15

Received

U ovom radu se žele istaknuti promjene u naseljenosti i naseljima na području Delte Neretve (Hrvatska). Naglasak je stavljen na nestanak starih naselja koja su uglavnom bila na brdskom (krško-vapnenačkom) prostoru, kao i na nastajanje novih naselja na kontaktu brdskog okvira i aluvijalne ravni i na aluvijalnoj ravni. Radom se željelo istaknuti i razdoblje u kojem su se dogodile ove promjene i uzroke spomenutih promjena. Nepobitno je kako je intenzitet promjena određen suvremenom gospodarskom valorizacijom Delte izraženom preko suvremenog poljodjelstva, prometa, trgovine i posebno lučke djelatnosti. Sve ove promjene su se odigrale i još uvijek se odigravaju u zadnjih tridesetak godina, kada se gospodarsko težište u Delti pomaklo s brdskog područja na samu aluvijalnu ravan.

Ključne riječi: stanovništvo, Delta Neretve, migracije, naselja

The author's aim has been to point out changes in population density and settlements in the Neretva Delta zone (Croatia). A special emphasis has been put on those old settlements, which were situated on the mountainous (karst-calcareous) area, and on the formation of new settlements on the junction of mountainous zone and alluvial plain, then on the alluvial plain itself. The author's intention has also been to emphasize the period when these changes happened and causes, which provoked these changes. It is incontestable that the intensity of changes is determined by contemporary economic Delta valuation expressed through modern agriculture, traffic, trade and especially port activities. All these changes have been taking place for the last thirty years since the economic aspiration in Delta moved from the mountainous area to the alluvial plain.

Key words: population, the Neretva Delta, migration, settlements

Uvod

Delta Neretve, kao i ostali krajevi Hrvatske, bila je naseljena i u najranijoj prošlosti. Arheološki nalazi prate naseljenost od Ilira, Kelta, Grka, Rimljana do Slavena. Područja naseljavanja i intenzitet, kao i promjena područja naseljavanja u Delti, promjenjiva su i vezana za prirodne i gospodarske čimbenike u Delti i oko nje. Tako su dugotrajnim prisustvom ljudi u ovim krajevima stvorena četiri područja (zone) naseljavanja u Delti (sl. 1.):

- b) rubno područje (kontakt krša i močvare)
- a) krško-vapnenački okvir (brdsko područje)
- c) aluvijalna ravan (uz tok Neretve i pritoke)
- d) morska obala

Svrha ovog rada je prikazati procese nestajanja (nestanka) nekih naselja i stvaranja novih unutar gore navedenih područja naseljavanja, kao i uzroke i posljedice tih procesa. Pri tome je upotrebljena metoda uzoraka, pa neka naselja nisu obrađena tabelarno, nego su samo spomenuta u tekstu.

Osnovne razvojne karakteristike naselja

Danas na prostoru Delte postoji 37 naselja, a od toga na područje Metkovića i Opuzena otpada 33 naselja sa 124 dijela naselja, a na pločansko 7 naselja koja se sastoje od 34 dijela naselja. Naslijedeni oblici naseljenosti s brojnim malim zaseocima razbacanim na rubu Delte i po brdskoj zoni u novije vrijeme doživljavaju značajne transformacije: od smanjenja (rjeđe porasta) broja stanovnika, do potpunog nestanka nekih naselja, uz preseljavanje iz jednog naseobnog područja u drugi, te nastajanje potpuno novih naselja. Velik broj tih sela, što je bitno istaći, svojim nestajanjem (preseljavanjem na novu lokaciju) uništila su i reproduktivnu sposobnost stanovništva (M. Friganović, 1984.), a osim toga je presušio i izvor iz kojega su urbana naselja crpila stanovništvo.

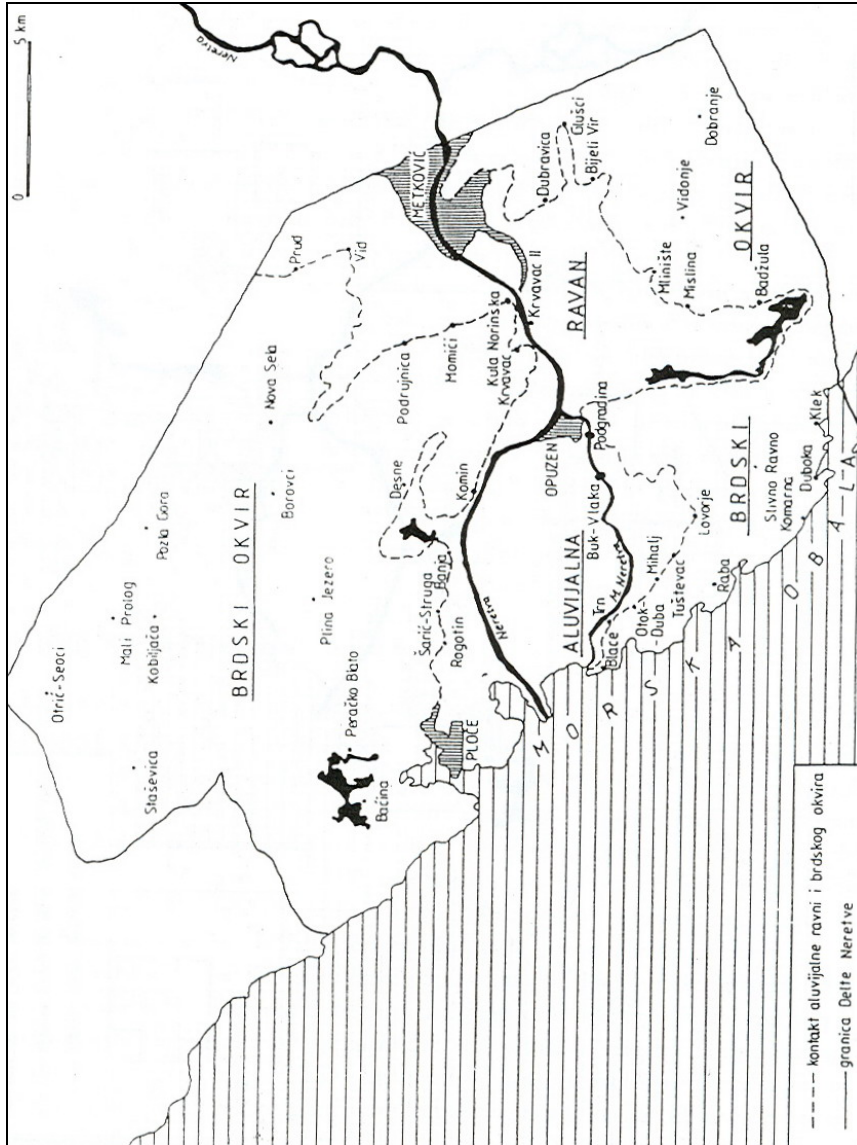
Principi preseljavanja stanovništva i naselja

Principi preseljavanja stanovništva i naselja idu u tri pravca (sl. 2.):

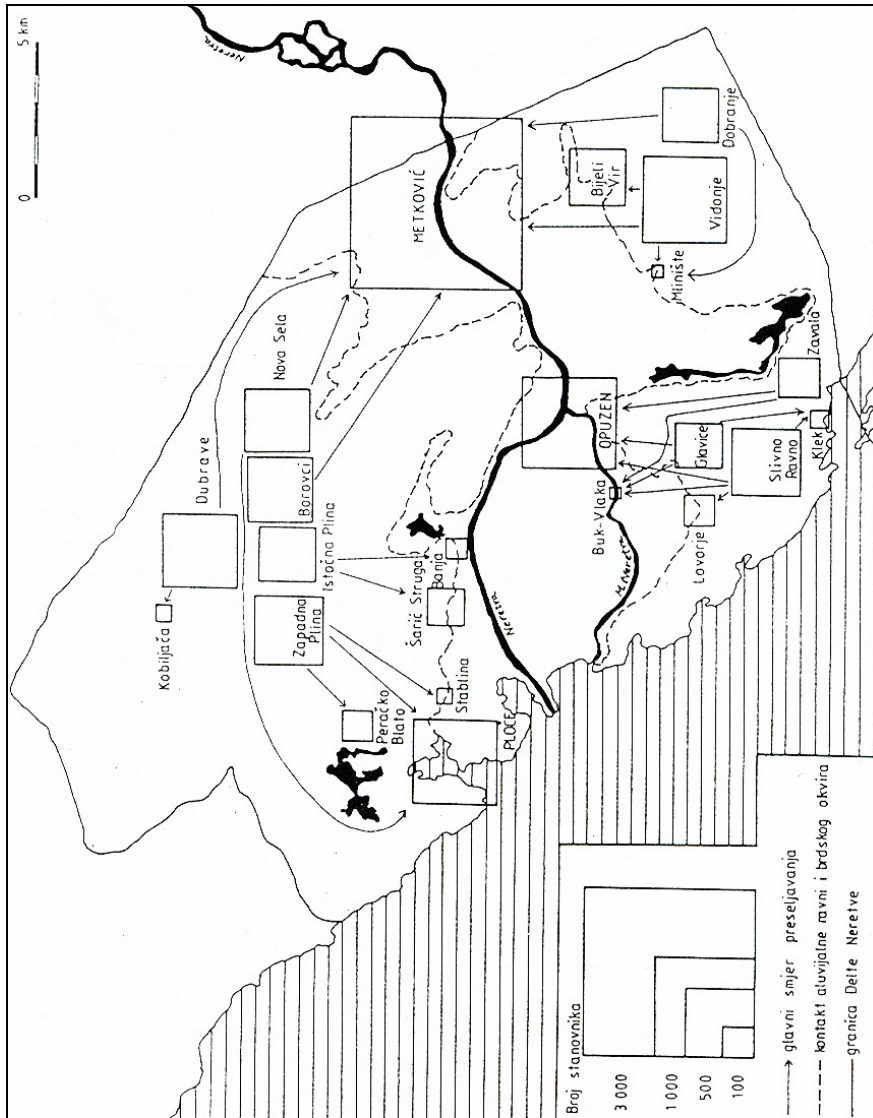
1. iz krško-vapnenačkog (brdskog) okvira prema kontaktu aluvijalne ravni i brdskog okvira i (u manjoj mjeri) prema rubu polja Jezero
2. iz krško-vapnenačkog (brdskog) okvira i iz područja kontakta aluvijalne ravni i brdskog okvira na samu aluvijalnu ravan (uz tokove Neretve, Male Neretve i njihovih pritoka)
3. iz sva tri naseobena područja prema morskoj obali (u manjoj mjeri, ali se u budućnosti može očekivati značajniji intezitet).

Preseljavanja iz brdskog okvira počela su u 18. i 19. stoljeću, kada su prestala razna strana vojna osvajanja i počele novije značajnije gospodarske promjene (regulacija Neretve, melioracije, izgradnja luka i prometnica).

Nova naselja na kontaktu aluvijalne ravni i brdskog okvira u početku se sastoje od nekoliko nastambi, a njihov broj se postupno povećava. Glavna naselja se još uvijek nalaze na brdskom okviru, a tamo živi i većina stanovništva Delte koje se bavi stočarstvom i tradicionalnim ratarstvom. Tako su dugo vremena postojala svojevrсна dvojna naselja - jedan dio naselja se nalazio na brdskom okviru, a drugi dio na kontaktu aluvijalne ravni i brdskog okvira na tzv. silazištima (J. Bebić, 1990.).

Sl. 1 Prostorni razmještaj glavnih naselje Delte Neretve 1991. g.
 Fig. 1 Space position of the main settlements of the Neretva Delta in 1991

Sl. 2 Prostorni razmještaj starih i novih naselja Delte Neretve 1948. g. i glavni smjerovi preseljavanja
 Fig. 2 Space position of old and new settlements of the Neretva Delta and main migration directions in 1948

Preseljavanje iz područja brdskog okvira se, u određenoj mjeri, veže i za razvoj gradskih naselja - Metkovića i Opuzena, a kasnije i Ploča. U ova tri naselja se u početku koncentriraju manji broj stanovništva iz brdskog okvira, a kasnije (nakon 1870-ih godina) taj broj postaje sve veći.

Nagli egzodus ruralnog stanovništva s brdskog područja započet će poslije II svjetskog rata, a posebno postaje izražen od 1960-ih godina. Glavni poticaj ovom iseljavanju s brdskog okvira i naseljavanju na područje aluvijalne ravni, dala je suvremena poljodjelska valorizacija aluvijalne ravni, kao i mogućnost zapošljavanja u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (industrija, luka, promet, trgovina). Prema tome, ovo egzodusno obilježje ruralnih područja Delte i koncentracija stanovništva u urbanim središtima, sukladno je istovjetnim procesima unutar cijele Hrvatske (M. Friganović, 1984.).

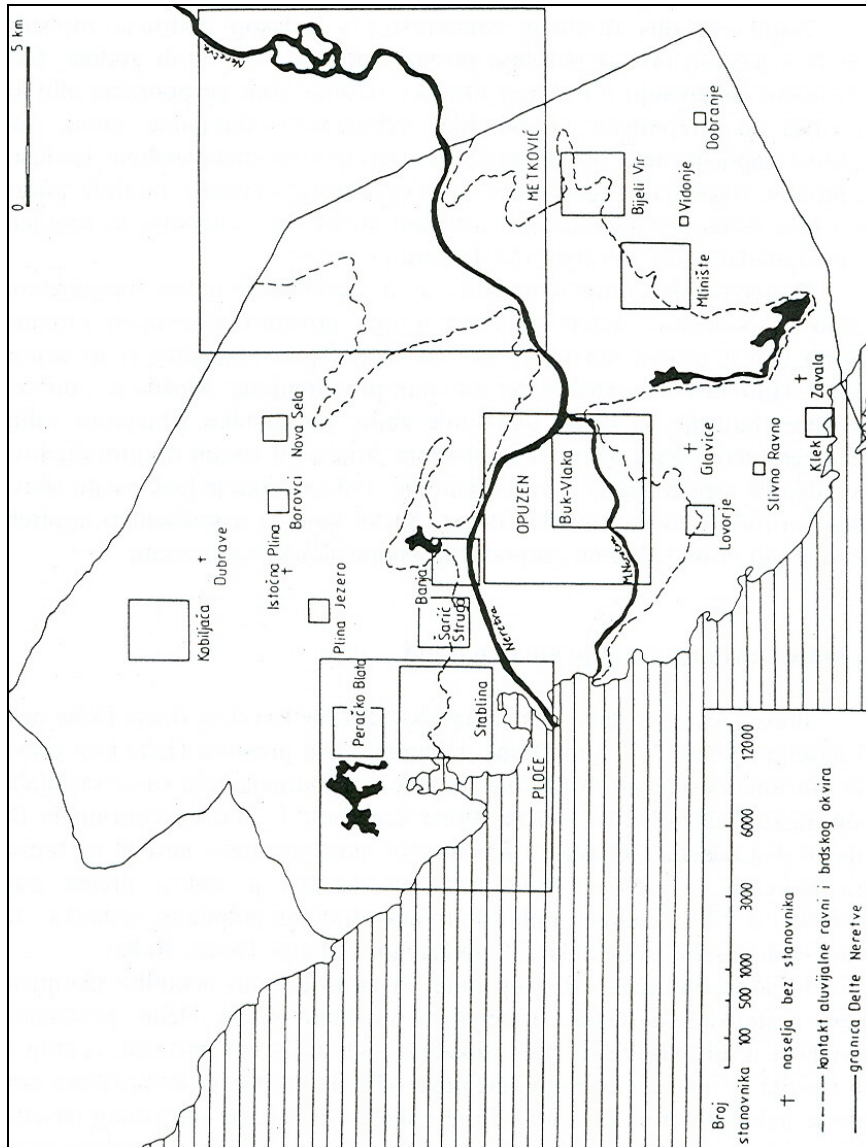
Preseljavanje ka morskoj obali u svim razdobljima je bilo marginalno, jer nije bilo gospodarskih uvjeta za život u tom prostoru. Razvojem turizma je zasigurno i ovaj proces potaknut, ali više izgradnjom vikendica (i to najmanje domaćeg stanovništva), a manje definitivnim preseljenjima. Možda je i dobro što se ovo preseljavanje na obalu mora nije zbilježilo, jer su tako izbjegnute stihijska zauzeća zemljišta i opća devastacija prostora, koje se u nekim drugim dijelovima naše obale nije uspjelo izbjeći (M. Friganović, 1984.). Tako je ipak ostalo očuvano nekoliko prirodnih uvala između Blaca i Kleka koje se osmišljenom upotrebom prostora mogu vrlo kvalitetno gospodarski i populacijski valorizirati.

Nestajanje starih i stvaranje novih naselja

Preseljavanjem stanovništva na području metkovskog dijela Delte nestala su tri naselja (Bagalovići, Vrh Desne, Dobranje). Na prostoru Delte koji gravitira prema Pločama nestala su dva brdska naseobena područja koja su se sastojala od čitavog niza zaselaka (Plina Istočna, Plina Zapadna). U opuzenskom dijelu Delte nestala su dva naselja - Glavice i Zavala. No, postoje i neka naselja na brdskom okviru koja su u prošlosti bila središnja naselja, a sudeći prema popisu stanovništva iz 1991. godine i njih uskoro čeka sudbina potpunog nestanka - to su u prvom redu naselja Nova Sela, Slivno Ravno, Vidonje, Desne, Raba.

U daljnjem nastavku ovog rada bit će prikazano nekoliko najtipičnijih primjera nestanka i nastajanja naselja na brdskom okviru Delte, preseljavanje stanovništva iz tih naselja na novu lokaciju i s tim u vezi nastanak cijelog niza novih naselja. U najvećem broju slučajeva od jednog naselja na brdskom okviru nastalo je jedno novo naselje, ali bilo je i slučajeva kada je od jednog naselja na brdskom okviru, uslijed preseljavanja, nastalo više naselja na aluvijalnoj ravni ili na kontaktu brdskog okvira i aluvijalne ravni. Važno je ipak istaći kako se najveći dio tog stanovništva nije "izgubio" u nekom drugom prostoru, osim jednog dijela koji je otišao u emigraciju u prekomorske zemlje. Najveći dio stanovništva je, dakle, ostao u Delti, ali na drugoj lokaciji; pri tom su do izražaja došli već navedeni smjerovi preseljavanja koji se mogu vidjeti na sl. 3.

Naselje Plina Istočna je locirano u istočnom dijelu brdskog okvira pločanskog dijela Delte (tab. 1.), a od 13 zaselaka 11 ih se nalazi na brdskom prostoru.

Sl. 3. Prostorni razmještaj starih i novih naselja Delte Neretve 1991. g.
 Fig. 3 Space position of the old and new settlements of the Neretva Delta in 1991

Dva zaseoka (Šarić Struga i Banja Batinovići) se nalaze na kontaktu brdske i aluvijalne zone, uz Crnu Riku (pritok Neretve). Iz tab. 1. se vidi kako je u poslijeratnim popisima u svim zaseocima bilo stanovništva sve do popisa 1981. g. kada su skoro svi zaseoci nestali, a funkciju središnjeg naselja preuzela su dva bivša zaseoka Banja Batinovići i Šarić Struga. Zaseoci Modro Oko i Maleta su i dalje zadržali određeni broj stanovnika, i to zahvaljujući blizini naselja Šarić Struga i Banja Batinovići. Dio je stanovništva iz Pline Istočne preselio u Ploče i Metković. Dva novoformirana naselja (Šarić Struga i Banja Batinovići) imaju dobre prometne veze sa Pločama i Metkovićem, a sa bivšim naseljima na brdskom okviru prekinute su sve veze; jedino se u određenom dijelu godine posjećuju stara groblja i kuće koje su još uvijek u prilično dobrom stanju.

Tab. 1 Nestajanje zaselaka naselja Plina Istočna i izdvajanje i formiranje novih naselja Šarić Struga i Banja Batinovići na kontaktu brdskog okvira i aluvijalne ravni

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Banja-Batinovići	54	55	70	81	130	224
Eraci	56	57	52	19	-	-
Karamatići	72	76	71	20	-	-
Lokvenica-Popovci	19	17	14	16	-	-
Maleta	16	27	26	16	15	13
Modro Oko	29	31	37	19	10	11
Ošac	13	15	7	9	-	-
Parmaći	13	16	25	10	-	-
Puljani	31	45	44	37	10	-
Šarić Struga	140	167	207	220	260	259
Trklje	25	23	11	11	-	-
Vrbica-Oršulići	32	31	23	26	-	-
Zmijarevići	13	13	18	20	10	-
PLINA ISTOČNA	513	573	605	500	ne postoji	ne postoji

Izvor: Korenčić, M. (1979), *Naselja i stanovništvo SRH 1857-1971*, JAZU, Zagreb
 Popis stanovn., dom. i stanova u 1981. godini, Tabela 193, SZSS, Beograd, 1986.
 Popis stanovništva 1991., Dokumentacija 881, RZZS, Zagreb, 1992.
 Statistička služba gradova Metkovića i Ploča
 Anketa autora rada

Stanovništvo Pline Zapadne, na brdskom području pločanskog dijela Delte, živjelo je raštrkano u zaseocima po krškim zavalama i docima. Do popisa 1971. g. spomenuti zaseoci polako depopuliraju, dok u razdoblju od 1971.-1991. skoro svi nestaju, a funkciju centralnog naselja preuzimaju Peračko Blato (nastalo na sjevernom rubu Baćinskih jezera) i Stablina (dan as dio Ploča) na obali Crne Rike. Za potrebe popisa stanovništva 1991. g. formirano je novo naselje Plina Jezero, i to od onih nekoliko zaselaka na brdskom okviru koji još uvijek imaju ponešto stanovništva (kao što su npr. Čulumi, Družijanići, Perka, M. Graci).

Tab. 2 Nestajanje zaselaka naselja Plina Zapadna i izdvajanje i formiranje novih naselja Stablina, Peračko Blato i Plina Jezero

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Čulumi	11	18	7	17	20	-
Družijanići	37	29	28	10	6	-
Graci	41	46	51	32	4	-
Janjići	32	31	33	11	-	-
Kula	35	38	45	23	-	-
Nikolići	14	15	9	-	-	-
Peračko Blato	100	122	139	208	220	255
Perka	-	10	21	10	-	-
Plina Jezero	ne postoji	ne postoji	ne postoji	ne postoji	ne postoji	51
Radaljci	88	76	33	11	6	-
Radići	14	21	33	26	-	-
Radoši	42	38	30	14	-	-
Resna Kosa	41	29	22	-	-	-
Stablina	28	79	208	493	584	862
Šalinovići	17	13	14	10	-	-
Štrbići	43	42	38	40	-	-
Vidonje	31	29	26	-	-	-
Žderići	19	25	31	-	-	-
PLINA ZAPADNA	465	460	421	204	36	ne postoji

Izvor: kao i kod tab. 1

Tab. 3 Nestajanje zaselaka naselja Glavice

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Antunovac	-	9	20	6	-	-
Glavice	91	42	-	-	-	-
Klačni Do	14	16	6	-	-	-
Moračni Do	19	15	13	-	-	-
Predploče	9	9	5	-	-	-
Rosni Do	56	40	8	-	-	-
Samarine	17	13	8	-	-	-
Suha Lokva	16	11	2	-	-	-
Tmol	7	10	6	-	-	-
GLAVICE	229	165	68	6	ne postoji	ne postoji

Izvor: kao i kod tab. 1.

Svi napušteni zaseoci se nalaze u blizini ceste koja povezuje Ploče s Vrgorcem, Metkovićem i Ljubuškim. Kao i kod Pline Istočne veza bivših i sadašnjih naselja uglavnom je povremena, stambeni objekti su dobro očuvani, a neki od njih se obnavljaju i koriste vikendom (tab. 2).

Naselje Glavice i njezini zaseoci (tab. 3) nalazi se u opuzenskom dijelu Delte na Slivanjskom poluotoku, a razvilo se duž flišne zone i uvala brdskog (krško-vapnenačkog) okvira. Glavice, kao i ostala naselja slivanjskog područja, su prva naselja u prostoru Delte koja su bila zahvaćena depopulacijom, a skoro sva ta naselja su prestala egzistirati već do 1971. godine. Glavni uzrok ove ranije depopulacije je vezan za blizinu melioriranih površina koje su stanovništvo privukle na samu aluvijalnu ravan, u novoformirano naselje Buk-Vlaka, a manji broj i u već postojeća naselja Opuzen, Podgradina, Klek, pa i Metković.

Naselje Zavala, sa svojih pet zaselaka (tab. 4), također se nalazi na opuzenskom dijelu Delte na slivanjskom brdskom području. Ovo naselje je depopuliralo istovremeno kad i naselje Glavice, a i uzroci depopulacije su isti. Stanovništvo se preselilo uglavnom u novoformirana naselja uz tok Male Neretve (ponajprije u Buk-Vlaku), a jedan dio i u Opuzen i Podgradinu.

Na krškom području s lijeve strane rijeke Neretve (od Vukova klanca do Ušća) pruža se poluotok Slivno Ravno, koji je sa sjeverne strane omeđen jezerom Kutī i močvarama uz jezero, a južna strana mu je omeđena morem. Središnje naselje je Slivno Ravno po kojemu je cijeli poluotok dobio naziv, a smjestio se u sredini te visoravni, u jednoj zaravnjenoj flišnoj udolini. Zaseoci Slivna Ravnog su bili raštrkani po cijelom prostoru spomenutog poluotoka, kako u unutarnjosti brdskog područja, tako i uz močvare i obalu mora. Prema podacima iz tab. 5. je vidljivo kako je već 1960-ih godina prisutna depopulacija i preseljavanje na aluvijalnu ravan, za koju su stanovnici cijelog ovog prostora i ranije bili vezani jer su na silazištima imali izgrađena privremena naselja (J. Bebić, 1990.). Jedino zaseoci Duboka, Klek i Komarna, koji se u popisu stanovništva 1991. godine vode kao samostalna naselja, pokazuju tendenciju povećanja broja stanovnika. Od svih zaselaka na Slivanjskom poluotoku jedino je Slivno Ravno kao zaselak 1991. godine zabilježilo 13 stanovnika, a anketom provedenom 1996. godine utvrđeno je svega 5 stanovnika.

Tab. 4. Nestajanje zaselaka naselja Zavala

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Krstac	14	8	7	5	-	-
Podstijene	10	8	1	-	-	-
Prevoznik	57	81	60	24	-	-
Zabrijest	28	29	27	23	-	-
Zavala	55	31	21	12	-	-
ZAVALA	164	157	116	64	-	-

Izvor: kao i kod tab. 1

Tab. 5 Nestajanje zaselaka naselja Slivno Ravno i izdvajanje i formiranje novih naselja na obali (Klek, Komarna, Duboka) i naselja Buk-Vlaka na aluvijalnoj ravni

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Buk-Vlaka	14	18	29	49	129	838
Butigani	22	17	17	5	-	-
Duboka	28	25	22	28	30	36
Klek	36	37	38	15	71	87
Komarna	37	41	40	32	41	42
Lovorje	86	105	133	53	7	-
Mali Pižinovac	11	26	39	28	-	-
Provići	47	45	39	28	-	-
Slivno Ravno	185	150	127	16	13	13
Smrden-grad	29	24	20	5	-	-
Staje	21	23	18	4	-	-
Stolovi	103	85	50	7	-	-
Utovci	29	22	25	8	-	-
SLIVNO RAVNO	648	618	602	278	291	ne postoji

Izvor: kao i kod tab. 1

Stanovništvo slivanjskog područja preselilo se na prostor uz tok Male Neretve u novoformirano naselje Buk-Vlaka, a jedan dio i u Podgradinu, Opuzen, Klek, Duboku, Komarnu i Blace. Danas je veza stanovništva ovih naselja sa starim zaseocima jača nego u bilo kojem drugom depopuliranom području Delte Neretve. Stari su stambeni objekti dobro očuvani, neki se i obnavljaju, a sama blizina glavne cestovne prometnice (Jadranske magistrale) pruža mogućnost obnove i korištenja čak i u turističke svrhe.

Naselja Dobranje i Vidonje (tab. 6 i tab. 7) se nalaze na istočnom brdskom (vapnenačkom) okviru Delte, na području današnje općine Zažablje, u kojem je središnje naselje Mlinište (a samo Mlinište je preuzelo tu funkciju od Dobranja i Vidonja). Vidonje, nekadašnje centralno naselje na ovom prostoru, godine 1971. je imalo 117 stanovnika, a 1991. spalo na svega 7 stanovnika. Dio stanovništva Dobranja i Vidonja je preselio u druga naselja, ponajviše u Kosu, Bijeli Vir i posebno u šire područje Metkovića. Prema osobnom uvidu autora i provedenom anketiranju, vidljivo je kako proces depopulacije i dalje traje, jer se dio stanovništva iz novoformiranih naselja s kontakta brdskog okvira i aluvijalne ravni nastoji preseliti što bliže Metkoviću. Iz toga se može zaključiti kako još uvijek nije došlo do formiranja središnjeg naselja u ovom prostoru.

Naselje Borovci i pripadajući mu zaseoci (tab. 8) se nalazi na sjeverozapadnom brdskom okviru Delte, u zaleđu Metkovića, u blizini ceste Metković - Vrgorac. Iako prema podacima u tab. 8. svaki zaselak pokazuje određeni broj stanovnika 1991. g., ipak je vidljiv snažan proces depopulacije koji je započeo već 1960-ih godina. Stanovništvo nije formiralo novo naselje, kao što je to bio slučaj u drugim dijelovima Delte, nego se preselilo uglavnom u šire područje Metkovića, a jedan dio i u Ploče.

Tab. 6 Nestajanje zaselaka naselja Dobranje

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Dobranje	240	116	67	14	-	-
Pribojci	20	48	46	12	-	-
Rakalovac	28	44	29	24	-	-
Sankovići	43	36	19	4	-	-
DOBRANJE	331	244	181	54	-	-

Izvor: kao i kod tab. 1

Tab. 7 Nestajanje zaselaka naselja Vidonje

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Galovići	64	74	82	83	1	-
Goračići	134	132	121	84	5	1
Komazini	36	32	24	15	5	3
Kosa	90	68	70	72	68	58
Mlinište	16	90	273	360	361	363
Vidonje	393	320	182	117	20	7
VIDONJE	733	716	712	678	450	422

Izvor: kao i kod tab. 1

Tab. 8 Nestajanje zaselaka naselja Borovci

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Nuga	186	88	62	17	15	7
Solarevina	103	110	94	43	24	15
Šipčine	95	154	137	88	15	10
Vratar	72	71	71	59	24	2
BOROVCI	456	423	364	207	79	29

Izvor: kao i kod tab. 1

Naselje Nova Sela (tab. 9) poput Slivna Ravna zahvaća jedno relativno veliko brdsko područje u sjeverozapadnom zaleđu Metkovića, prema polju Jezero.

Iako se naselje nalazi uz staru cestovnu prometnicu koja vodi od Vrgorca prema Metkoviću, a uz to još posjeduje i poštu, školu i trgovinu mješovite robe, zaseoci ovog naselja već 1970-ih godina pokazuju izraziti proces depopulacije. Jedino zaselak Rastočići bilježi sporiji proces depopulacije, posebno u novije vrijeme nakon izgradnje peradarske farme u blizini zaseoka (to je, naravno, omogućilo zapošljavanje određenog dijela lokalnog stanovništva). Bivše stanovništvo Novih Sela, slično kao i kod naselja Borovci, nije formiralo neko novo naselje na kontaktu brdskog okvira i aluvijalne ravni, nego se uglavnom preselilo u šire područje Metkovića, a manji dio i u Ploče.

Tab. 9 Nestajanje zaselaka naselja Nova Sela

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Bebići	80	76	46	36	5	2
Grgići	-	48	54	43	35	8
Iskisli	127	95	82	2	1	-
Kulina	33	43	48	29	22	15
Orepak	9	11	10	10	2	2
Rastočići	48	53	73	55	48	35
Talajići	73	74	68	43	4	4
Treševina	30	28	25	3	-	-
Vreštica	28	21	26	7	-	-
NOVA SELA	428	489	432	228	107	66

Izvor: kao i kod tab. 1

Naselje Dubrave (tab. 10) se nalazilo duboko na sjeverozapadnom brdskom području, u zaleđu Metkovića. Ovo naselje je zahvaćeno procesom depopulacije već 1960-ih godina, a stanovništvo se uglavnom preselilo u novoformirano naselje Kobiljača, na kontaktu brda i polja Jezero, uz cestu Ploče - Vrgorac s odvojkom za Metković. Dio stanovništva se preselio u Metković, a ponešto i u Ploče. Ovo je jedino područje unutar brdske zone gdje je stanovništvo ostalo u većoj mjeri, a osnovni razlog je mogućnost bavljene poljodjelstvom, kao i dobra prometna povezanost s glavnim centralnim naseljima Delte.

Zaključak

Prikazanim tablicama (od 1 do 10.) i slikama (od 1 do 3) prezentiran je najveći i najtipičniji dio naselja Delte koji je zahvaćen depopulacijom, kao i ona potpuno iseljena i novoformirana naselja. Sličan proces se može primijetiti i kod još nekih naselja - Bagalovići i Vrh Desne su sasvim nestali, a Desne je značajno depopuliralo (ovaj proces kod Desana se u novije vrijeme zaustavlja).

Tab. 10 Nestajanje zaselaka naselja Dubrave i izdvajanje i formiranje naselja Kobiljača uz polje Jezero

ZASELAK   GODINA I BROJ STANOVNIKA

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Brečići	281	212	214	34	-	-
Dubrave	277	298	306	384	2	-
Kobiljača	26	10	10	8	381	448
DUBRAVE	584	520	530	426	-	-

Izvor: kao i kod tab. 1

Uglavnom su nestala naselja na brdskom okviru, a formirala su se nova na kontaktu brdskog okvira i aluvijalne ravni, kao i na samoj aluvijalnoj ravni. Ima i slučajeva preseljavanja čitavih naselja na novu lokaciju, i to samo nekoliko kilometara od starog lokaliteta - npr. Bagalovići u Krvavac i u Kulu Norinsku, Vrh Desne u Kulu Norinsku i Metković. Neka napuštena sela su naknadnom izgradnjom cestovnih prometnica postala dobro prometno povezana, kao što su npr. Raba (uz Jadransku magistralu), Plina Jezero (cesta Ploče - Vrgorac), Slivno Ravno (Jadranska magistrala). Novoformirana naselja, kao i gradovi Metković i Opuzen, zbog nagle koncentracije stanovništva imaju danas velike probleme, koji su u prvom redu vezani za regulaciju oborinskih voda, neizgrađenu kanalizacijsku mrežu, te ostale oblike slabe infrastrukturne opremljenosti zbog izduženosti naselja duž prometnica i riječnih tokova. U prošlosti je bilo potrebno više voditi računa o planskoj izgradnji, pri čemu nije trebalo dopustiti svakom vlasniku da gradi na svojoj parceli, jer su uglavnom one diktirale vrlo različite oblike kuća, kao i trase cesta i ulica. Vjerojatno bi danas mnogi stanovnici novoformiranih naselja poželjeli živjeti u svojim starim naseljima, jer bi im kvaliteta življenja bila veća (u estetskom i u zdravstvenom pogledu), pa stoga ne treba odbaciti ideju revitalizacije nekih od tih naselja. Ako se spomenuta ideja ipak odbaci, onda bi barem bilo dobro pokrenuti akciju kako bi se neka naselja sačuvala od daljnje depopulacije (Raba, Desne itd.).

LITERATURA

- Bebić, J. (1990): Župa Slivno Ravno, Crkva u Svijetu, Split.
 Friganović, M. (1979): Populacijsko - geografski pogled na primorski krš Jugoslavije, Radovi br. 14, 3-17.
 Friganović, M. (1984): Egzodusna područja, (ne)razvijenost i populacijska politika u SRH, Radovi br. 19, 29-37.
 Glamuzina, M. (1986): Delta Neretve – promjene agrarnog pejzaža u delti Neretve, Savez geografskih društava Hrvatske, Zagreb.
 Vidović, M. (1993): Župa Vidonje, Crkva u Svijetu, Split.

IZVORI

- Korenčić, M. (1979), *Naselja i stanovništvo SRH od 1857. - 1971.*, JAZU, knjiga 54, Zagreb.
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1981., Tabela 193, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1986.
- Popis stanovništva 1991., Dokumentacija 881, Republički zavod za statistiku, Zagreb 1992.
- Podaci statističkih službi gradova Metkovića i Ploča.
Osobno anketiranje autora rada.

SUMMARY

Martin Glamuzina: Demographic Aspect of Vanishment of Old Settlements and Formation of New Settlements in the Neretva Delta

The settlements of the Neretva Delta (Croatia) are located on four inhabited areas: mountainous (karstic) area, on the junction zone of the mountainous border and alluvial plain, in the alluvial plain and on the coast.

Changes in these four inhabited zones are visible in space, and result in disappearance of settlements on mountainous area and migrations of population to the junction of mountainous border and alluvial plain, and to the alluvial plain itself. So settlements on the Slivno peninsula, in Eastern and Western Plina, Zažablje disappeared in this way as well as those in the areas of Nova Sela, Borovci and Desne. These moving processes are still present. Besides, another direction of translocation has appeared recently - the migration of the population from new formed settlements on the junction of mountainous border and alluvial plain to the central settlements (especially Metković). Such an explicit example is the area of Zažablje, which is a good distance off central settlements (primarily Metković) and has not formed yet its own local centre.